

Simtuna socken.

Keisar kritikerna.

Simtuna till Vårdhall, släkt, begrävning.

Blotkvarnar, julseder, säkaka, julkörna

Wägra dagar före jul kommo jultiggarna med
pisar, som de skulle ha uti julpost uti. För d
voro skinkor stekta, som togs fram och sönder
des ett stycke åt var och en. De hade ännu
pinnes, på vilka skulle brändas julljus. Varje tigger
fick 6 ljus. Soldaterna skulle också ha julpost
men de skulle ha mera än de andra tiggarna.

Det berättas att en soldat för Vads rate även
hade med sig ett käril för julbrännvin. Han
utan varje rotabällare, utom den vanliga julposten
hava 2 stora supar brännvin. Den sup skulle ha
omedelbart förtära, den andra supen skulle tömmas
i det medhavda kärilet. Därför kunde det ofta
soldaten till följd av de många suporna han förtä
blev så berusad att rotabällarna fingo skjutas
hem.

Säkakan bakades till jul och gämdes i en sådant
till vären. Vid vassiden togs julkakan fram och
meddaggades i ett mätt julöl. Sedan skars den
i flera delar och gavs åt såväl folk som hästar.

De obligatoriska julrätterna ha förs ätas som i vår
dagar varit lutfisk och risgrönsgröt.

Kreaturen fingo på julaftonskvällen så mycket
hö de orkade äta. Sedan gick man till varje kalle
och upprepade de orden: "I kväll är det julkväll

Den red som ännu finnes, är att om det på
juldagen kommer någon främmande perso
till en gård hänges på hans ryggen en arkpase

Den som på morgonen annandag jul före alla andra stigit, hade rättighet att hos sine grannar bedriva allhandla afog, såsom att från gödselbögen i stall och ladugård inkasta gödsel och mycket annat. Att släppa ut sina grannars djur på gården samt spika igen dörrarne och gämma nyjälkallarna för nyjälkerstorna. Denna sed fortlever till en del ännu, så till vida att ingen vill komma vint ut och sköta djuren den morgonen.

Det kommande årets skörd kan föruträgas under juldagen. Samma väderlek som det är om juldagen blir det i januari, februaris och våderlek styres en annandag jul o. v. s.

På så sätt kunde man se hurudant vädet skulle blive det kommande året. Genom att noga tåga reda på väderleken under juldagen, visste man hur det kommande årets skörd skulle bli. På det sättet kunde man också räkna ut om det skulle blive gott bärningsväder.

Bot mot sjukdomar.

En gammal man vid namn Halle Blom säges man, att han kunde läsa bort orumbett. Detta gjorde han med tillhjälpe av en fällkniv. Han fällde upp kniven till hälften och ritade kors och tvärs i luften ovanför där oppret blivit ormsrunget under frammanvändande av några konstiga ord.

Vaglar kunde han också läsa bort. Då han gjorde detta fick hans patient gå och sätta sig på en tröskel som vette åt norr. Så tog han en kniv och ett stycke "torved" i vilket han skar med kniven och sade: "Jag skär." Den andre vände:

"Var skär du?" - Jo jag skär vageln ur öga och i trä.
Då detta upprepats 3 gånger, så var vageln försvunnen.

Älvtvarnar.

På Mosta skog finnes en älvtvarn, som folk
för i tiden smolt som bot för olika sorters sjuka-
domar särskilt för barn. Där hittar man ännu
i dag pengar, som använts för dessa ändamål.

Då ett besök gjordes vid denna älvtvarn fann
det vana regler att gå efter. Det skulle göras
tidigt på morgonen, innan folk ännu stigit upp.

Den, som utförde detta, fick ej säga något,
inte tänka på något annat än den gåsning
den utförde. När hen kom fram till älvtvarnen
skulle den först smörjas med smör, sedan
skulle där läggas kvar pengar, här, knappar och
ett stycke av livstyget, som den sjuka fick ställa
till. Det berättas att en person vid ett till-
fälle förenat i samma älvtvarn, men att
hen efter loppet av några dagar till strepp för
sin försälsse dog i en häftig diarre.

Vid Sjöbo finnes även 2 stycken liknande
älvtvarnar.

Vårdtallar.

ett annat medel mot barnsjukdomar var att
smöja barnen genom s. k. vårdtallarna träd.
Detta användes endast för barn. De smöjdes
genom åglen 3 gånger fram och tillbaka under
upprepadt av några besvärjelser.

En sådan vårdtallare tall finnes ännu
i dag kvar. Den användes sist år 1894.

På Tibble ång finnes en så kallade "gärdes-
gärdelycka", som användes för samma ändamål
som vårdtallarna. Den var så skapad att

gärdesdesgårdarna, som komma ifrån 4 håll, bildade ett kors. Under korset mellan marken och gärdesgårderna, möjdes föremålet flera gånger fram och tillbaka som bot för olika sorters sjukdomar.

Slakt och djur.

Hästens kött ät man ej förr i tiden. Då man slaktat en häst, skickades bud efter "en hästfliare", som skulle draga skinnlet av hästen. Denna hästfliare ansågs hava ett mycket yrke. Därför då folk någons gång mötte en hästfliare så spottades 3 gånger för att man ej skulle råka illa ut.

Det har också funnits personer, som, under det deras grannar hölls på med slakt, kunde ställa blodet, så att de inte fick en enda droppe blod utan det djur, som höll på att slaktas.

Om någon har varit till stam köpt en häst och under hemvägen möter en person som säger: "Det var en vacker häst du köpt," då skall man svara så: "Köps hästen i ändan," ty annars får man inget lycke med den.

Förebud.

Om en människa har haft den den oljekan till brampa på en groda, skall hon också spotta 3 gånger, ty annars "räkas" hon, som det heter.

Om man under en vandring eller en promenad möter vidast kvinnor, så gör det gallet med ens plaver den dagen.

Likarä om skorrar springa tvärs över ens väg.

När man på våren ser den första sädesårde skall man nog giva akt på henne. Ty om hon sitter på marken blir linet kort, men om hon sitter i ett träd så blir linet långt.

Skydd mot taall och annat ont.

Om man hittar en död uggle skall man spika upp henne med vingarna utbredda ovanför staldörren, ty då får man tur med hästarna.

Då korna för första gången på året släppte ut, skall man lägga ett stycke stål på dörrtröskan så att inte andra människor skall kunna få göra dem eller stjåla bort dem under tiden de äro i skogen.

Då första sädeslasset köres in i ladugården, lägges en yxa på ladutröskeln med eggen vänt inåt laden.

Tomtar o. d.

En viss Pettersson i Lovisa säges äga en kustomte. En stumarbetare Danielsson, som vid ett tillfälle utförde arbete vid nämnda gård, blev bjuden att i gästnumret logera över natten. Men som han hellre ville ligga i stallet fick han det. Emellertid, när han en gång vaknade på natten, såg han en liten tomt, som gick omkring och pysslade om hästarna. Han gav dem foder och vattnade dem, och ryktade dem, så att det riktigt sken av deras av deras lunder.

En annan person såg en gång som tomt. Då han tidigt en morgon reste till Sala marknad, såg han, då han kom på Bårögården, en liten tomt, som efter sig drog,

3 stycken hölars på skären till Petterssons i Svinn.
På hans fråga vem som skulle ha hölarsen,
svarade Torsten: "Dom har i natt fått 3 stycken
helokor i Petterssons i Svinn och dom skall ha
var sitt lass hö."

Enligt folks uttale finner samma Torsten
hvar i gården, ännu i dag, ty deras hästar äro
alltid vackrare än någon annans.

En annan person berättar hur det i Stångby
Källberg fanns en tupp som om vätterna gick
omkring på gårdene dragande ett stort hölass
efter sig. Man trodde ett den inte fanns till
för andra än barn, ty dessa skrämde man för
"Bällbergstuppen".

Blåkullaförder och trollkärningar.

En viss person i Stångby uttalar att hans
mor på Palmvändagen slängde in ugussapan i
matboden. Vorför den instängdes i matboden
berodde på ett det där inte fanns någon stors-
ten, som Blåkullaförarna kunde komma in i-
genom och på så sätt kunne på föt i ugussapan.

En Blåkullaförd i Kumla socken.

En gammal man vid namn O. Johanson
född i Kumla socken, berättar om en Blåkulla-
förd genom Kumla kyrkstam.

Som påskkärningar vilka deltog i Blåkullafördes
nämde han Årgärds-kärningar, Mats Melarons kärning
i Sör Flusta, Rutbok-kärningar och Rotbok-kärningar.

Deras medhjälpare var kyrkvaktare Melarins,
vilken badde i ett hus mitt för stora ingången
till kyrkan. Den som för J. berättat denne
hette Per Persson från Boda född år 1820.

En annan person också hemmakörande i Stångby berättar, att de i hans ungdom höllo på med att stänga gårdsgårdar, förmänade han för alltid honom, att inte vända kont-näbbarn pekande nedåt, ty då kunde kärningarna mjölka.

Kärningarna kunde nämligen på dessa hemnästa mjölka vilken ko de helst behagade, då denne nu var ung, hade de en ko, som på så sätt blev mjölka.

Den som utförde mjölkningen bodde en kilometer därifrån och kallades allmänt Stålkärningen.

Vilka melodier han vid mjölkningen använde visste han ej, men sade sig flera gånger ha sett honom, då han mjölkade gårdsgårdskontor.

En sed som levat kvar ända till 1900-talet
var att i varje by fanns en "liggklubba".

Denna var förfärdigad av trä och bildade i ena änden
ett handtag. Den andra ändan var formad fyrkantig

På var och en av dessa kantar voro gårdarnes
nummer och namn inskrutna. Denna klubba an-
vändes för tiggarna, som måste hämta den i den
ena gården och gå till nästa gård för att få härbärge.

Om de inte hade klubban med sig, fingo de gå
ut i byn och söka upp den. När de kommo till-
baka och hade funnit den så fingo de härbärge.

På en klubba, som fanns i Vads by, var även
2 stycken bibelspråk inskrutna, som handlade om
härbärgerandet.

Denna hade isett denna häringens Blåkullafäst påsknatten år 1842.

Per Persson blev en kyrkvaktare Melénie bjuden att äse närande förd. De gick då på påsknatten upp i kyrktornet och kyrkvaktaren i en ring på golvet "Fader Vår".

Innom denna ring skulle Per Persson stå

Skulle han komma utom denna ring, skulle han vara dödens. Emellertid då klockan 12 på natten så slogos portarna i tornet upp med en förfärlig smäll. Därefter kom den ene häringen efter den andra ridande och var sin ugursåka genom tornet. Sist av alla kom den "onda" själu med horn i skall och ur den vidöppna munnen hängde tung en halv aln. Vid på kyrkogården var det, de sedan ända till morgonen förde ett förfärligt översen.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En annan historia berättas om Klaskbjörn. En dräng gick en påskmorgon ut för att skjuta tjäder på "spel". Han hade varit i skogen på morgonen utan att ha sett ett enda djur.

Men då han skulle gå hem i dagningen, så kom han av en händelse att se uppåt och fick då på en stor fågel. Som han trodde, att det var en stor tjäderstupp, så lade han an och sköt

Föremålet ramlade till marken. Men när han kom fram till det rummet så var det inget vanligt fågel utan hans egna matmor, som var på väg hem från Blåkullafäst. Han hade skjutit henne i bensen, så att han ramlat ned

Drängens fick av henne en summa pengar för att han inte skulle gypa det för någonting

Begravningskypetsar.

I Berga dag för ett 20-tal år sedan en bonde som hette Persen. Det sädes om denne man att han under sin livstid handlat särligt och på många sätt försökt att rätt tillhandahålla sig prästas och ägodelar. När han blev död och likföljet skulle föra honom till kyrkogården, så räddde inte hästarna dra likvagnen. Kusken som hörde hästarna, lever ännu i dag och säger att samma hästar vid flera tillfällen dragit likvagnen och alltid hade det gått som det borde.

Men denna gång stod vagnen stilla, huru de än ansträngde sig. Kusken hoppade då ned från vagnen, gick fram till hästarna och vände om betslena i munnen på dem och säger sig då ha sett den "önde". När detta var gjort, försökte han höra igen, vilket också lyckades, men liket hade jämväl sig under vägen.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ett annat liknande fall var när Karlsson i Karlsby skulle föras till kyrkogården. Vagn till kyrkan var vid pass 1 kilometers lång.

När de kommo fram till kyrkogården, voro hästarna alldeles lödriga av svett, och de personer, som skulle bära liket till gravan, räddde de inte upp det trots att de voro 8 personer, utan de körde med likvagnen ändå fram till gravan. Åt honom var så tung, berodde på att han under sin livstid fört ett mycket egudaktigt liv och förtärt mycket sprit.